

PROBLEMS OF MOTHER TONGUE TEACHING

Matyakubova Surayyo Abdullayevna

She is a Teacher of Native Language and Literature at the Academic Lyceum of UrSU

Annotation

This article describes in detail the attention paid by the state to our native language and the current problems of teaching the native language.

Keywords: native language, national spirit, state language, quality of education, field of education, dictionary, teaching staff.

ONA TILI FANINI O'QITISHNING DOLZARB MUAMMOLARI

Matyakubova Surayyo Abdullayevna:

UrDU akademik litseyi ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada davlatimiz tomonidan ona tilimizga qaratilayotgan e'tibor va ona tili fanini o'qitishning dolzarb muammolari haqida batafsil yoritib berilgan.

KALIT SO'ZLAR: ona tili, millat ruhi, davlat tili, ta'lim sifati, ta'lim sohasi, lug'atlar jamlanmasi, pedagog kadrlar;

KIRISH

Ona tilimizning milliyligini, sofligini saqlab qolish, unga bo'lgan hurmatni oshirishda insonlarda bilim bo'lishi lozim. Bilim esa, albatta, maktablardagi fan o'qituvchilari tomonidan beriladi, - desam adashmagan bo'laman. Har bir yetishib kelayotgan yosh avlodning ona tilimizda ravon va mustaqil tarzda so'zlashida o'qituvchilarning xizmatlari benihoya cheksizdir.

ASOSIY QISM

Ona tilini o'qitishda, u haqida o'quvchilarga tushuncha berishda ona tili fani o'qituvchilarining xizmatlari benihoya kattadir. Bugun ta'lim sohamizda ona tili fanini o'qitishda ba'zi bir muammolar ham mavjudki, bular tilimizning sofligiga, milliyligiga, boyligiga putur yetkazayotgan holatlarni yuzaga keltirib chiqarmoqda.

Natijada ushbu fanni o'qitishda, o'quvchilarga tushunarli qilib yetkazib berishda ba'zi bir qiyinchiliklar ko'zga tashlanmoqda. Bu holatlar esa, albatta, ta'lim sifatiga ham salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Quyidagilar bugungi kun ona tili fanini o'qitishda yechilishi kerak bo'lgan muammolar sanaladi:

O'qituvchilarning sof adabiy tilda so'zlashmasligi. Ha, aynan bugungi ta'lim tizimimizda shunday ona tili fanini o'rgatuvchi o'qituvchilar borki, o'zlari ona tilimizda sof tarzda so'zlashishni bilmay turib, o'quvchilarga ta'lim bermoqda. Tilimizning sofligiga e'tibor bermagan, kerak bo'lganda o'zbek tilidagi

muqobil so'zlarni topa olmasdan, uning o'rnida boshqa tillardan kirib kelgan so'zlarni ishlatadigan, tilimizni hurmatsizlantiradigan o'qituvchilar qanday shogird tayyorlashlari mumkin?

Ona tili darslarimizning o'zbek tilida emas, boshqa tillarda o'tilishi. Bu holatni shahar maktablaridagi sinflarda ko'p uchratamiz. Samarqandda ona tili dars jarayonida tojik tilidan, Toshkentda rus tilidan foydalanib o'quvchilarga o'z ona tilimizni o'rgatayotgan o'qituvchilar ham uchrab turibdi. Bu holatni, afsuski, boshqa viloyatlarda ham uchratishimiz kishi dilini xira torttiradi. Axir, o'quvchilar o'z ona tilisi – davlat tilini boshqa tillarda qanday qilib o'rganadi? Bir jumlaning o'zbek tilida to'g'ri tushuntira olmaydigan yoshlarning o'sha fikrini to'g'ri va ravon yozib bera olmasligi - bu boshqa masala.

Yangi yaratilayotgan darsliklardagi berilgan lug'at so'zlar asosida biror bir qo'llanmaning yaratilmaganligi. Bu hozirgi maktablardagi eng dolzarb masala sanaladi. 2019-2020- o'quv yili boshida 8-9-sinflarning darsliklari yangilandi. Yangilangan ona tili darsligiga e'tibor bersak, ko'plab matnlar va o'sha matnlar asosidagi lug'atlar berilganligini ko'ramiz. Ba'zi lug'atdagi so'zlarni o'zimiz zo'rg'a topib, o'quvchilarga yetkazamiz. Lekin o'quvchilar bu lug'at so'zlarning ma'nosini qayerdan topishadi? Ularning izlanishlari uchun ham biror bir darsliklarga asoslangan lug'atlar jamlanmasini yaratish vaqti kelmadimikan?

Darsliklardagi berilgan qoidalarning bir – biriga mos tushmasligi. Maktab darsliklarini bir – biriga taqqoslab turib, bir sinfdagi berilgan ma'lumotning boshqa bir sinfdagi shu mavzuga oid bo'lgan ma'lumotdan farq qilishini kuzatishimiz mumkin.

Misol uchun, 5-sinf ona tili darsligida gapning ifoda maqsadiga ko'ra turlari to'rt xil deb ko'rsatilgan bo'lsa, 10-sinf ona tili darsligida faqat uchtasi haqida ma'lumot berilgan. 5-sinf ona tili darsligida ilmiy va kasbiy atamalar deyilgan mavzu bor. 10- sinf ona tili darsligida esa ilmiy atamalar terminlar deb atalyapti. O'qituvchilar esa o'quvchilarga ularning bir narsani anglatuvchi tushuncha ekanligini tushuntirgunicha qancha vaqt o'tishini o'ylab ko'rganmisizlar? O'quvchilarning hammasi ham birdaniga buni tushuna olmaydi-ku! Yoki 9-sinf darsligida qo'shma gaplar bog'lovchi vositalariga qarab uch turga bo'linishi haqida ma'lumot bor: bog'langan, ergashgan va bog'lovchisiz. Ammo 10-sinf darsligi "Qo'shma gaplar uslubiyati" mavzusida qo'shma gaplarning bog'lovchi vositalariga ko'ra ikkiga: bog'lovchili va bog'lovchisiz turlarga bo'linishi ko'rsatilgan. Bunday misollarni ko'plab topish mumkin. Tinish belgilari – punktuatsiya bo'limining darsliklarda sohib tashlanganligi. Ha, aynan sohib tashlangan, bo'linmagan. Chunki nuqta, undov, so'roq belgilari 5-sinfda, shartli nomlarning qo'shtirnoq bilan yozilishi 6-sinfda, tire, ikki nuqta, nuqtali vergul, vergul belgilari 9-sinfda uchraydi. Qolgan tinish belgilari to'g'risida ma'lumot umuman yo'q. Ko'p nuqta, qavs belgilari qachon qo'yilishi haqida esa o'quvchilarda tushunchaning o'zi mavjud emas. O'quvchilar yuqoridagi tinish belgilarini bilmaganliklari sababli ham yozma ishlar olishda, nazorat ishlarida juda ko'plab xatolarga yo'l qo'ymoqda. Nahotki, biror sinf darsligida tinish belgilari va ularning qo'llanilishi uchun dars soatlari ajratilmasa!

Pedagog kadrlarning an'anaviy usuldagi darslardan voz kecholmaganliklari. Bu muammoni istagan ta'lim muassasasida uchratishimiz mumkin. O'qituvchilar hali hamon ko'chirib yozish, mashq bajarish, savolga javob berish kabi usullardan foydalangan holda dars o'tmoqdalar. Ko'pchilik o'qituvchilar kompyuter texnologiyalaridan foydalanishni bilishmaganligi yoki maktablarda darsni zamonaviy

usulda o'tishning iloji yo'qligi uchun ham an'anaviy usullardan foydalanishmoqdalar. Sinflarda o'quvchilar sonining ko'pligi ham an'anaviy usulning umrini uzaytirmoqda. Bir xil vazifa bajaradigan, har darsda savolga javobni kitobdan bir amallab o'qib beradigan, mashqni ko'chirib kelganligi uchun baho oladigan o'quvchilarning soni ortib bormoqda. O'quvchilarni darslarga qiziqтира olmay qoldik so'nggi yillarda.

O'quvchilarni darsga jalb qilish uchun ham zamonaviy pedtexnologiyalardan foydalanishimiz kerakligi bugungi kun ta'lim tizimimizning asosiy vazifalaridan biri sanaladi.

XULOSA

Yuqorida sanab o'tilgan muammolarga yechim topilmas ekan, ona tilimizning sofliğini saqlab qolishimiz, tilimizga bo'lgan faxr – iftixor tuyg'ularini o'quvchilar ongiga singdirishimiz qiyin bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Matjon S. Kitob ustida ishlash usullari. «Til va adabiyot ta'limi», 1999, 4-son.
2. Berdialiyev A. Dastur loyihasida sintaksisga oid ayrim tushunchalarning berilishi va ularning talqini. «<Til va adabiyot ta'limi», 1991.
1. 3, Ibragimov X., Bobomirzayev H. Pedagogik psixologiya. Toshkent, «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati», 2007.
3. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent, «O'qituvchi», 2004.
4. Yo'ldoshev J., Usmonov S. Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni amaliyotga joriy qilish. Toshkent, «<Fan va texnologiya», 2008.